

ROVDYR – VIKTIG DEL AV NORSK NATUR

**Norges
Naturvernforbund**
Friends of the Earth Norway

INNHOLDSFORTEGNELSE

Norsk lov: Skal bevare levedyktige bestander! 3	
Rovdyr sikrer mangfold	4
Stort flertall ønsker sterkt rovdyrvern	5
Jakt truer ulv og bjørn	6
Utmarksbeite og rovdyr	8
Syv av ti tapte sauer tas ikke av rovdyr	11
Ti krav til nytt rovdyrforlik	12

Ansvarlig redaktør

ARNODD HÅPNES, fagleder naturmangfold, Norges Naturvernforbund, ah@naturvernforbundet.no

Forfattere

KJELL FREDRIK LØVOLD, rådgiver naturmangfold
CHRISTIAN BØRS LIND, rådgiver naturmangfold
TOR BJARNE CHRISTENSEN, journalist i Natur & miljø

Forsidefoto: Victor Pelaez/Istockphoto
Design: Ketill Berger, Film & Form

Utgitt av:

Norges Naturvernforbund
www.naturvernforbundet.no
ISBN: 978-82-7478-282-3
ISSN: 0807-0946
Oslo, desember 2010

– DE NORSKE BESTANDSMÅLENE

for rovdyr er uforsvarlig lave i forholdt til overlevelse, føre var-prinsippet og internasjonale forpliktelser.

NORSK LOV:

SKAL BEVARE LEVEDYKTIGE BESTANDER!

■ Rovdyra har en naturlig plass i norsk natur. Sammen med mennesket er de på toppen av næringspyramiden og bidrar til å regulere byttedyrene i naturen. De bidrar også til å sikre et variert biologisk mangfold, bl a gjennom å styrke småviltbestandene fordi store rovdyr holder antall rødrev nede.

Rovdyr er blitt forfulgt og delvis utryddet i mange land. For 150 år siden var det gode bestander av alle de fire store rovdyrene i Norge. I 1850 ble det utbetalt skuddpremie for 19 ganger flere ulver og nesten fire ganger flere bjørn enn antall vi har av disse dyrene i dag.

Ulovlig å utrydde arter

Gjennom naturmangfoldloven har norsk natur fått sterkere beskyttelse, også rovdyrene. Loven fastslår at alle arter skal finnes i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Likevel preges forvaltningen av politiske kompromisser og mindre av fagkunnskap.

Norge kan ikke fraskrive seg eget ansvar for enkeltarter ved å overlate ansvaret til naboland eller andre.

■ Under FNs naturtoppmøte i Nagoya, Japan høsten 2010 forpliktet de fleste landene, inkludert Norge, seg til å stoppe tap av arter innen 2020.

■ Den nye naturmangfoldloven slår fast at det er forbudt å utrydde arter i Norge.

■ I henhold til Bernkonvensjonen forplikter hvert enkelt land seg til å fredede arter som bjørn, jerv og ulv. Gaupa, som ikke er like truet, kan bare «utnyttes slik at bestandene ikke blir truet».

Følgelig må også Norge ta ansvar for levedyktige rovdyrbestander. Å senke de norske målene for ulve- og bjørneynglinger på henholdsvis tre og femten ynglinger, vil være det motsatte av å ta ansvar og på tvers av nasjonalt lovverk og internasjonale avtaler. Dagens rovdyrforvaltning kan føre til at vi ikke når målet om å stanse tap av biologisk mangfold innen 2020, slik vi har forpliktet oss til

på det internasjonale naturtoppmøtet.

Små og sårbare rovdyrbestander

I dag er rovdyrbestandene uforsvarlig små. I biologisk forstand kan vi vanskelig hevde at de er levedyktige. Ulv (kritisk truet), bjørn og jerv (sterkt truet) samt gaupe (sårbar) er i følge Norsk Rødliste 2010 like truet som før. Dette gjelder selv om bestandene for jerv og gaupe ligger høyere enn de politisk vedtatte bestandsmålene.

Det er umulig å detaljforvalte ville dyr på et presisjonsnivå med eksakte mål på antall ynglinger, slik det legges opp til. Ville dyr har naturlige svingninger og andre miljøfaktorer vil også ha stor virkning på bestandene over tid. Før var-prinsippet må derfor tillegges økt vekt i rovdyrforvaltningen.

Dagens politikk er i alt for stor grad preget av avlaving av rovdyrene som det dominerende tiltaket i rovviltforvaltningen. Til tross for at rovdyrbestandene er små og sårbare, utsettes de for omfattende jakt, skadefellinger og ekstraordinære uttak. Naturvernforbundet er ikke prinsipielt mot uttak av rovdyr. Men bestandene må være store nok til å tåle det. I tillegg må uttakene skje der skadene er størst. Derfor ønsket vi i 2010 å prioritere uttak av gaupe i de sørsamiske områdene i Midt Norge, hvor tapene av rein til gaupa var store. Dessverre fulgte ikke myndighetene våre anbefalinger og det ble gitt jakttillatelse i områder som ikke hadde så store tap.

Vi har i dag ikke noen gode strategier for å bevare de fire store rovdyrene i Norge. Derimot har det vært en stor økning i fellingstillatelser. Siden 2000 er det skutt nesten ti ganger så mange ulver som på nittitallet. Det er også en meget sterk økning i avskyting for bjørn.

FOTO: TOM SCHANDY/NN/SAMFOTO

ROVDYR SIKRER MANGFOLD

■ – Rovdyrene kan hjelpe fjellreven, bidra til sunne hjortedyrbestander og gi jegerne mer rype å jakte på, sier biologiprofessor Dag O. Hessen ved Universitetet i Oslo.

– Men i Norge får ikke rovdyrene fylle stort av den rollen de har i naturen. Vi behandler dem som rene utgiftsposter og museumsgjenstander, i stedet for å fokusere på funksjonen de har i naturen.

Eksplasjon av hjortevilt

Hva skal vi med rovdyr? Hvilken nytte gjør de? Kunne vi ikke greid oss fint uten?

Vi har fått en av Norges mest anerkjente og profilerte biologer til å forklare det. Hessen forteller at dagens antall rovdyr er langt lavere enn det naturen har plass til. Mangelen på rovdyr gir seg mange forskjellige utslag.

– En redusert bestand av store rovdyr bidrar til økt bestand av hjortevilt. Det gir seg lokalt utslag i beiteskader på skog, at elgen ikke finner nok næring og vi får spredning av hjortelusflue

og flått. Uten rovdyr blir den dynamiske balansen mellom rovdyr og hjortedyr brutt, sier Hessen som presiserer at han ikke er rovdyreksper, men følger debatten og litteraturen både som biolog og jeger.

Seleksjonen snudd opp ned

Gjennom tusenvis av år har de store rovdyrene og hjortedyrene levd i en gjensidig avhengighet. Rovdyrene har sørget for å ta ut de svakeste dyrene og holdt bestandene på et sunt nivå. Hjortedyrene har tjent som mat og gitt rovdyrene utfordring i jakten, slik at det er de dyktigste jegerne som bringer slekten videre. På den måten har rovdyr og byttedyr foredlet hverandres gener.

– Vi mennesker har snudd opp ned på dette. Vi tar ut de beste og flotteste byttedyrene der rovdyr-

rene velger de svakeste. Vi risikerer at seleksjonen endrer retning, sier Hessen.

Flere store rovdyr - flere ryper?

Lave rovdyrbestander får også konsekvenser for fjellrev og rype.

– Det har lenge vært politikk i Norge å skyte rovdyr for å få opp mer jaktbart vilt, i tillegg til å redusere tap av husdyr. Det er åpenbart at ulv kan ha stor betydning for elgbestanden, slik gaupa har for rådyr. Men bildet er ikke så enkelt. Noen mener at en følge av få store rovdyr faktisk er mindre småvilt, sier Hessen.

Han forteller at ulv og jerv hjelper til med å holde rødrevbestanden i balanse. Der det blir mindre av disse rovdyrene, vil rødreven spre seg.

– Rødreven er en hissig og effektiv jeger, som tar mye rype og annet småvilt. De store rovdyrene holder de mindre i sjakk. Så å skyte rovdyr for å få opp viltet kan også ha motsatt effekt. Ofte er det ikke er så enkelt og rett frem i naturen som vi gjerne tror, sier Hessen.

Rødrev tar fjellrev

De store rødrevbestandene skaper også store problemer for fjellreven og dverggåsa, som begge står på randen av utryddelse i Norge. Et av de viktigste

tiltakene for å redde disse artene er jakt på rødrev.

– På Svalbard går fjellreven i fotsporene til isbjørnen og spiser det som blir igjen når den har forsynt seg. Sannsynligvis har jerven og ulven den samme funksjonen for fjellrev på fastlandet.

Advarer mot lavere mål

Hessen advarer mot å redusere bestandene av ulv og bjørn i rovdyrforliket.

– Ingen vet nøyaktig hvor smertegrensen går for langsiktige innavlseffekter, men trolig ligger bestandsmålene for ulv og bjørn på et minimumsnivå. Det skal ikke mer til enn at alfaindivider bli påkjørt eller skutt, så rammes den norske bestanden hardt. Det er vanskelig å si hvilke konsekvenser det vil få, men det ser ikke lyst ut hvis bestanden blir ytterligere redusert, sier Hessen.

FOTO: MARTIN ØDEGAARD

BIOLOGIPROFES- SOR DAG O. HESSEN:

– Bestandsmålene for bjørn og ulv fra 2004 er på minimumsnivå, og gjør dem svært sårbare for frafall.

STORT FLERTALL ØNSKER STERKT ROVDYRVERN

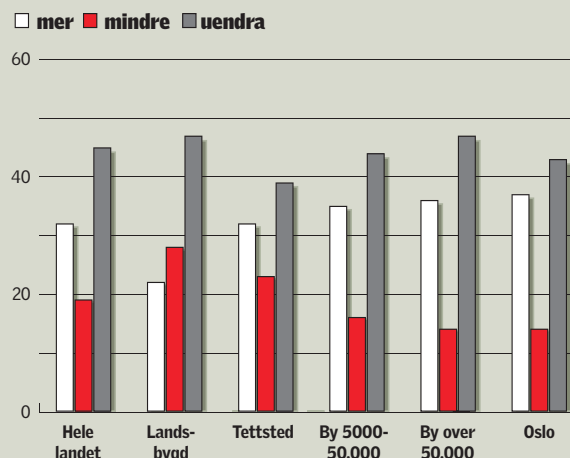
■ Et stort flertall i Norge setter pris på intakt og levende natur, med levedyktige rovdyrbestander. Rundt 80 prosent vil ha like store eller større bestander enn i dag, aller størst er oppslutningen blant de yngre. At det skulle være massiv motstand mot rovdyr i distriktene, er også en myte uten grunnlag.

Tidligere undersøkelser (2005) har vist at Norge er det av de vestlige landene med ulvebestand som har færrest dyr i forhold til flateinnhold. Vi har plass til flere. Gjennom diskusjonen om nye bestandsmål for ulv og bjørn har vi en historisk sjanse til å sikre levedyktige bestander av rovdyrene i Norge.

SOLID OG STABILT. Meningsmålinger har gjennom mange år vist stor oppslutning i favør av rovdyrvern. Nationens Distriktsbarometer (mars 2009) er ikke noe unntak: 77 % ønsker uendret eller sterkere vern av rovdyrene våre.

NATIONENS DISTRIKTSBAROMETER

«Bør rovdyra i Norge få mer, mindre eller uendra vern enn i dag?»

■ Respondentene kunne svare mer vern, mindre vern, uendra vern eller vet ikke. 4 prosent svarte vet ikke på landsbasis.

JAKT TRUER ULV OG BJØRN

■ Siden 2000 er 76 bjørner og 62 ulver dokumentert drept i Norge, nesten alle er felt i lovlig jakt. Samtidig ligger bestandene hårfint på eller under målene som Stortinget vedtok gjennom rovdyrforliket i 2004. Der ble det vedtatt at Norge skal ha 15 årlige ynglinger for bjørn og tre for ulv.

De siste fire årene er mellom 10 og 18 bjørner drept årlig. Ikke siden begynnelsen av forrige århundre har det vært drept flere bjørner i Norge. For ulv må man tilbake til 1940-tallet for å finne en større avskyting enn vi har hatt de siste årene.

7 av 10 drepte ulver og bjørner er felt med tillatelse fra myndighetene, ifølge Rovbasen. Nødverge og påkjørsler står for cirka 10 prosent hver. Ulovlig jakt kommer i tillegg. Slik jakt er svært vanskelig å dokumentere, men ifølge en rapport fra Norsk institutt for naturforskning er ulovlig jakt den viktigste dødsårsaken for ulv i Skandinavia.

Fare for utryddelse, plass til flere!

Både ulven og bjørnen står som utrydningstruede på den norske rødlisten. Ulvebestanden balanserer på en knivsegg til tross for at stammen har økt langsomt og ujevnt til mellom 31 og 37 høsten 2010, med mellom null og to ynglinger de siste årene. Sporing vinteren 2010 viste tre helnorske ynglinger. Men på slike eller lavere ynglenivåer vil summen av økt antall fellinger, illegal jakt, innavl og naturlige svingninger fort kunne knekke bestanden. Bestandsmålet må settes høyere skal en levedyktig bestand sikres. De genetisk mest verdifulle dyrene, dvs finsk-russis-

ULV OG BJØRN DREPT SIDEN 2000

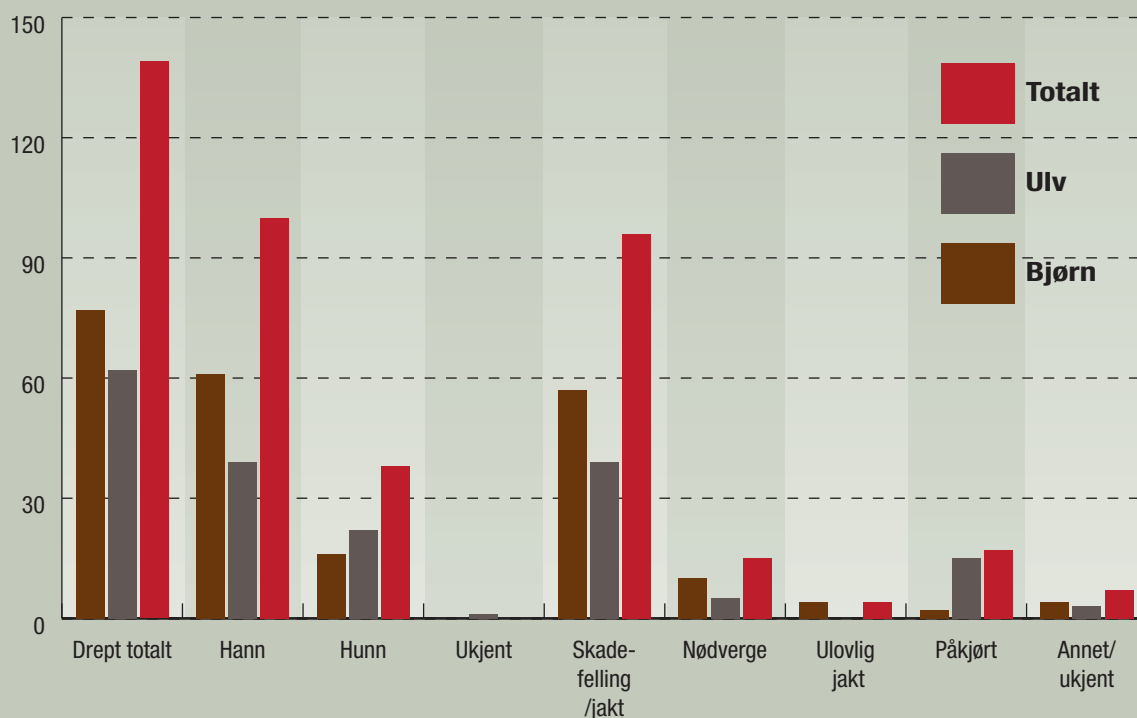

FOTO: TORE SANDBERG

EN MINDRE. Jaktlag med skutt ulv fra Koppangflokken 2005

ke innvandrere, må i tillegg gis ekstraordinært vern så lenge innavl truer bestanden.

Den norske bjørnebestanden lever også med svært høy risiko for å dø ut i løpet av de neste tre generasjonene, til tross for at også bjørnestammen har hatt en svak økning. I 2009 ble det DNA-registrert at 164 bjørner (bestandsmål 350) hadde hatt tilhold i eller vært innom Norge. Anslag for antall ynglinger har ligget på mellom tre og seks de siste årene, og eksisterende bestandsmål på 15 ynglinger er langt unna. Med trolig fem–seks ynglinger i 2009 er vi knapt halvveis mot et i utgangspunktet beskjedent mål, og langt fra en levedyktig stamme.

I Sverige er det noe over 200 ulver og mer enn 3200 bjørner.

Hadde vi ikke fått innvandring av ulv og bjørn fra naboland, hadde neppe de norske bestandene overlevd.

INGER MARIE HÆRE

UTMARKSBEITE OG ROVDYR

■ Naturvernforbundet ønsker både dyr på beite og at vi tar vare på de store rovdyprene. Dyr på utmarksbeite utnytter viktige ressurser vi mennesker ikke kan utnytte direkte. Derfor er det en miljøriktig måte å produsere mat på i Norge. Men samtidig ønsker vi å ta vare på de store rovdyprene. Dette fører til konflikter, men de kan reduseres gjennom forebyggende tiltak og omlegging av beitebruken noen steder i landet.

Når det gjelder sørsamisk reindrift, som er svært presset, aksepterer Naturvernforbundet lavere terskel for ekstraordinære tiltak ved alvorlige skadesituasjoner, gitt at dette ikke går ut over den totale akseptable belastningen som rovdyp påføres innen området.

Romsligere rovdypforvaltning helt nødvendig

Spesielt for sauenæringen må det likevel finnes bedre løsninger for utmarksbeite der det også er rovdyp. Innsatsen på forebyggende tiltak må økes og staten må bidra med betydelige midler.

Uansett hva Norge gjør vil det komme streifdyr fra Sverige, og det betyr at utmarksnæringen uansett må leve med rovdyr. Og med utgangspunkt i at vi skal ha levedyktige bestander, må vi akseptere at rovdyr oppfører seg som rovdyr, i Norge som i Afrika og andre steder.

Forebyggende tiltak som ikke omfatter felling av rovdyr, må benyttes i alle områder hvor det naturlig vil forekomme rovdyr og hvor det samtidig er ønskelig å drive utmarksbeite. I forvaltningsplanen for Hedmark (region 5) er f.eks. felling det dominerende virkemiddelet på det aller meste av arealet. Bare på et begrenset areal langs svenskegrensen er det snakk om en forvaltning der både felling og forebyggende tiltak settes inn. En slik praksis overført til landet som helhet, kan ikke forenes med den dobbelte målsetningen fra rovviltforliket. Til det vil rovdirens muligheter til naturlig liv og utbredelse bli alt for små.

Øk innsatsen på forebyggende tiltak!

Det er for lite kraft og langsiktighet i gjennomføringen av forebyggende tiltak. Beitebrukerne må gis hjelp og økonomisk støtte for å kunne gjennomføre dem i større skala. Det svenske Viltskadecenteret har en liste med aktuelle tiltak, virkemidler som også brukes i USA og mange andre steder. Men å overføre dem til norske forhold krever tilpasninger og langsiktighet, hvis vi skal utvikle et utmarksbeite som kan sameksistere med levedyktige rovdyrstammer. Nedenfor følger noen eksempler på tiltak:

- Elektriske gjerder. Tiltaket kan benyttes både for innmark og begrensede utmarksområder. Gjerder har visse ulemper, men fungerer svært godt ved riktig bruk.
- Inngjerding i kombinasjon med vokterhund.
- Gjeting med bruk av vokterhund, eventuelt i kombinasjon med at beitedyrene tas innenfor innhegning om natten. Antakelig er dette det mest naturvennlige tiltaket, men det vil kreve utvikling og tilpasning.
- Patruljering med vokterhund i beiteområder.
- Sambeite storfe og småfe. Småfe oppnår rovdyrbeskyttelse ved å beite sammen med storfe fordi storfeet har bedre evne til å forsvare seg mot rovdirene.
- Tidligere sanking av sau om høsten. Tiltaket har spesielt god effekt i forhold til jerv i høyfjellsområder. Jerven er mer aktiv om høsten og sanking i slutten av august i stedet for midt i september kan derfor gi god skadeforebyggende effekt i en del områder.

ROVDYRFORSKER. Jon Odden i NINA

«LAVERE BESTANDSMÅL LØSER FÅ PROBLEMER»

– Tap av sau brukes nå som argument for å redusere bestandsmålene for ulv og bjørn. Dette handler lite om fakta og mye om følelser, sier rovdyrforsker Jon Odden i NINA til bladet Natur & Miljø. Han fortsetter:

- I Sør-Norge vil ikke en reduksjon av bestandsmålene nødvendigvis føre til redusert tap av sau.
- Det er nesten ikke frittgående sau i ulvesonen eller i områdene med binner øst i Hedmark.
- Sauene som blir tatt av ulv og bjørn befinner seg i hovedsak vest for Glomma.
- Disse sauene tas ikke av ynglende binner og tisper, men av unge streifdyr som uansett vil komme.
- Før det gjøres noe med sauene, får vi ingen reell nedgang i tapstallene

- Radiobjeller/dødsvarsler. Tiltaket kan ha effekt i forhold til skader som følge av streifende rovdyr, ved at dyreeier får tidlig varsel om skade. Gjelder både rein og sau.
- Intensivert gjeting/pass i kalvingsperioden for tamrein

Tapsårsaker og landbrukets utfordringer

I 2008 ble det anslått at 300 000 sauer ble rammet av sykdom som følge av flått-bitt. Sauen dør ikke nødvendigvis av det, men kan bli svekket og deretter dø av andre infeksjoner. Det er også et betydelig problem i en del områder at sau forgiftes av rome-planten og får alvorlig nyresvikt.

Tatt i betraktning hvor begrenset rovdyrproblemet er for beitebruken totalt sett, er det påfallende hvor stor oppmerksomhet det får uten at det stilles spørsmål ved om dagens driftsform i beitebruken er akseptabel, både med tanke på rovdyr, andre tapsårsaker og landbrukets generelle utvikling (Se også figur s. 11).

Landbruket har i lang tid møtt store utfordringer og sysselsettingen i næringen har gått dramatisk ned over flere tiår. Rovdyrene er neppe den største trusselen mot et norsk landbruk. Nedgangen i sauehold er desidert størst i de fylkene med færrest rovdyr (jf SSB sin statistikk). En tilpasning til naturens rammevilkår krever trolig mer arbeidsinnsats, og skulle derfor være en faktor som kan bidra til å motvirke en negativ befolkningsutvikling.

FOREBYGGING VIRKER

- Hovedutfordringen i rovdyrpolitikken er ikke sauenæringen i seg selv, men hvordan driften foregår der det skal være rovdyr.
- Driftsformen er preget av et stort antall dyr som beiter spredt over svære arealer og med sparsomt tilsyn. Dette er en historisk sett en ny form for utmarksbeite, som også betyr lite for pleie av kulturlandskapet.
- Rovdyr er langt fra sauenæringens hovedfiende slik det gjerne framstilles. Saueholdet går mest tilbake i fylker med minst rovdyr.
- Forsøk viser at forebyggende tiltak ofte fungerer meget godt: Gjerding, gjeting, vokterhund, differensiert arealbruk med mer. Problemet er at vellykkete forsøk følges for dårlig opp, samtidig som de mindre vellykkete forsøkene tas til inntekt for at økt avskyting er det eneste som hjelper.

Norge har plass til flere rovdyr

7 AV 10 TAPTE SAUER TAS IKKE AV ROVDYR

■ Ulv tar 1,5 prosent og bjørnen mindre enn 6 prosent av sauer som kommer bort på beite. Sauer flest dør av helt andre årsaker enn rovdyr. Giftige planter, sykdommer, ulykker, påkjørsler, vær og vind representerer langt større tap for sau på utmarksbeite enn rovdyr.

Av de 120 000 sauene som årlig dør på utmarksbeite, erstattes 30–35 000 sauer som tatt av rovdyr. Færre enn 3000 av disse er dokumentert, men man antar at det reelle rovdyr tapet er større, og derfor gis det erstatning til mer enn ti ganger så mange. Uansett gjenstår spørsmålet om hva som skjer med de 85–90 000 sauene som blir borte, men som ikke antas tatt av rovdyr?

Det er satt inn store ressurser for å kunne konstatere tap av sau til rovdyr, men det er ikke gjennomført noen helhetlig kartlegging av de andre dødsårsakene. Noen undersøkelser har imidlertid vist at flåttbårne sykdommer samt sykdommen alveld er de viktigste dødsårsakene for sau i en del områder.

I Vest-Agder, hvor svært få sauer tas av rovdyr, gikk nesten 5,5 prosent av dyrene tapt i 2009. Av de 1827 sauene som ble sluppet på utmarksbeite, ble tre stykker erstattet som tatt av rovdyr det året. Hva skjedde med de 131 andre sauene som ikke vendte hjem?

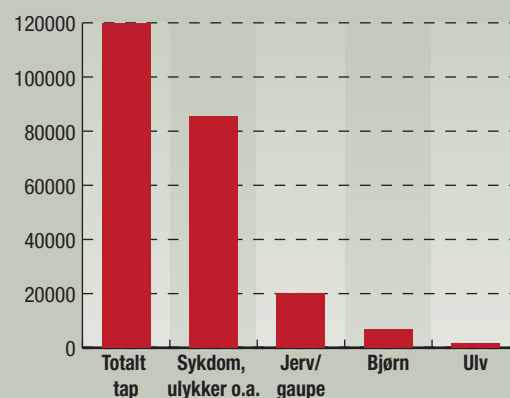
I Rogaland, som nesten ikke har rovdyr, ble 102 500 sauer sluppet i 2009. For 126 av dem

FOTO: ISTOCKFOTO

BEGRENSET SKADE. Bjørn står bare for 6 % av tapene som rovdyr påfører sauenæringen,

DØDSÅRSAKER SAU PÅ UTMARKSBEITE 2009

Kilder: Rovbasen, Nasjonalt beiteprosjekt 2009, hvor antall dyr erstattet er forutsatt å tilsvare antall sau faktisk tapt til rovdyr.

ble det betalt rovdyrerstatning. Ytterligere 3277 gikk tapt av andre årsaker.

Selv i rovdyrfylket Hedmark viser tallene et mer nyansert bilde enn det som gjerne tegnes. I 2009 kom nesten 9 av 10 sauer trygt tilbake fra utmarksbeite i Hedmark.

Ulv og bjørn tar lite sau

Selv om ulv og bjørn står for en liten del av det totale sauetapet, er det disse to som er gjenstand for forhandlinger i det nye rovdyrforliket som nå skal inngås. Nye bestandsmål skal settes for ulv og bjørn. Men selv om man reduserer bestandsmålene for disse to, vil det ikke gjøre stort utslag på de nasjonale tapene siden disse dyrene tar lite sau.

TI KRAV TIL ET NYTT ROVDYRFORLIK

1 Rovdyr må verdsettes som en naturlig del av det biologiske mangfoldet

Den nye Naturindeksen viser at lave rovdyrbestander gjør norsk natur biologisk fattigere. Rovdyra bidrar til å opprettholde velfungerende økosystemer. Dette må vektlegges mye sterkere i forvaltningen.

2 Levedyktige bestander må sikres i tråd med nasjonale lover og internasjonale forpliktelser

§ 5 i naturmangfoldloven slår fast at Norge skal sikre levedyktige bestander av alle arter i sine naturlige utbredelsesområder. Rio-konvensjonen innførte økosystemtilnærming og føre-var som grunnleggende prinsipper. Bern-konvensjonen omtaler bjørn, ulv og jerv blant artene som skal ha strengest vern.

3 Hev bestandsmålene for ulv og bjørn

Alle de fire rovpattedyrene er definert som truet på Norsk Rødliste (2006), og Norge har ikke levedyktige bestander av bjørn og ulv. Dette tilsier status som «prioriterte arter» etter Naturmangfoldloven, med egne handlingsplaner. Bestandsmålene må økes til 10 årlige ynglinger for ulv og 20 – 25 for bjørn.

4 Forvaltningen må være kunnskapsbasert

Forvaltningen må bygge videre på solid vitenskapelig grunnlag, sikret gjennom forskning, overvåkning og bestandsregistrering. I dag settes ofte næringspolitiske interesser foran kunnskapsbaserte premisser.

5 Jakt/felling må begrenses betydelig inntil målene er nådd

Bestandsregulerende jakt av hensyn til næringsinteresser kan gjennomføres som et av flere tiltak når bestandene tåler det. Men bare i sesongen 2008–09 ble ett av fire norske rovdyr skutt, til tross for svært små bestander, i tillegg kommer mørketall. Forvaltningen må sikre at bestandsmålene nås før slik regulering kan aksepteres.

6 Ta hensyn til mørketall

Inntil problemet med krypskyting er under kontroll, må, presset på rovdyrbestandene fra lovlig regulering reduseres.

7 Etisk uakseptable metoder må avvikes

Skadefelling med hiuttak, bruk av helikopter samt vårsnøjakt på bjørn er etisk uakseptable reguleringsmetoder. 12 av 33 dokumenterte ynglinger av jerv i 2010 ble tatt ved hiuttak. Vårsnøjakt på bjørn medfører usikkerhet om riktig skadegjører blir tatt ut. I tillegg er det en uetisk metode fordi den er unødvendig brutal.

FOTO: LARS GANGÅS, SNO

HIUTTAK. Bare i 2010 ble 12 jervkull med mordyr og nyfødte unger tatt ut av hiet og skutt

8 Nødvergerett for hund kun når rovdyrbestandene er levedyktige

Blir rovdyrbestandene store nok, kan de forvaltes som andre dyr i naturen. Sverige kan ha nødvergerett ved angrep på hund fordi de har store og robuste rovdyrbestander som tåler større fleksibilitet i forvaltningen. Med de sårbare bestandene i Norge er nødvergerett på hund ikke akseptabelt.

9 Sauenæringen må ta medansvar

Sauenæringen må erkjenne at den noen steder opererer i utmark der store rovdyr har en naturlig plass og dermed utgjør en rammebetingelse for driften. Forvaltningen må i større grad baseres på prinsippet om adskilte arealer for rovdyr og sau.

10 Forebyggende tiltak må styrkes og erstatningene betales ut på forhånd

Erstatningsordningene for tap av husdyr og tamrein må endres til forhåndsutbetaling i områder der rovdyrutfordringen er størst. Dette vil gi større insentiver til skadeforebygging og bedre driftstilpasninger. Det er bedre å premiere dyreeierne som greier å holde beitedyra sine i live, enn å betale for døde dyr.

Den sørsamiske reindrifta er presset fra mange hold. Naturvernforbundet kan derfor akseptere en lavere terskel for ekstraordinære tiltak ved store skadesituasjoner i sørsamisk reindrift.